

Ympäristö- ja rakennuslautakunta 17.11.2022 § 185

§ 185

Selostus Luonnonsuojelun toimenpideohjelman (LuonTo) etenemisestä

Valmistelijat / lisätiedot:
Rönneberg Marika

etunimi.sukunimi@espoo.fi
Vaihde 09 816 21

Päätösehdotus

Ympäristöjohtaja Söderman Tarja

Ympäristö- ja rakennuslautakunta merkitsee tiedoksi Espoon luonnonsuojelun toimenpideohjelman 2021–2030 vuonna 2022 toteutuneet toimenpiteet ja tilannekatsauksen.

Käsittely

Päätös

Ympäristö- ja rakennuslautakunta:

Esittelijän ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Selostus

Luonnonsuojelun toimenpiteet eli LuonTo on laaja hanke, jonka tavoitteena on luonnon arvojen ja monimuotoisuuden turvaaminen ja edistäminen paikallisesti Espoon alueella, noudattaen kansainvälisiä ja valtakunnallisia velvoitteita ja tavoitteita sekä toteuttaen Espoo Tarinaa. Hankkeessa selvitettiin ja määritettiin keinoja olemassa olevien suojelukohteiden tukemiseksi sekä luonnonsuojeluverkoston alueelliselle ja laadulliselle täydentämiselle. Espoon luonnon arvot ja erityispiirteet halutaan säilyttää ja vahvistaa pitkällä aikavälillä, ja luonnon tuottamia toimivia ekosysteemipalveluita turvata ja parantaa.

LuonTo-hankkeen osa-alueet ovat Ekologisen verkoston nykytilaselvitys (EVN), Luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelma sekä Espoon käytännöt luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Ekologisen verkoston nykytilaselvityksessä muodostettiin kokonaiskuva Espoon ekologisen verkoston nykytilasta, etsittiin luonnon arvokeskittymiä ja päivitettiin ekologisten yhteyksien tilanne. Luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelmassa 2021–2030 selvitettiin ja esitettiin luonnonsuojeluverkoston täydentämiskohteet, sekä muut luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja ekologisen verkoston kannalta merkittävät luontokohteet, joiden arvot Espoossa tulisi turvata. Espoon käytännöt luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi -osiossa koottiin kaupungin käytännöt luonnon monimuotoisuuden huomioimiseksi ja edistämiseksi suojeluverkoston ulkopuolella.

Kaikki LuonTo -työn osa-alueet liittyvät tiiviisti toisiinsa ja toisten osien edistyminen tukee myös muita osia. Koko ohjelma tähtää pitkän aikavälin

luonnon monimuotoisuuden säilymiseen ja parantumiseen. Suurin osa käytännöistä ja kohteiden turvaamisesta tehdään jatkuvana työnä. Tietoa ja käytäntöjä on jo viety osaksi kaupungin eri organisaatioiden jokapäiväistä toimintaa. Siksi kaikkien osa-alueiden seuranta vuosittain ei ole tarkoituksenmukaista. Kymmenvuotisen ohjelmajakson 2021–2030 jälkeen on syytä tarkastella luonnon monimuotoisuuden tilannetta ja tarvittavia toimenpiteitä kokonaisuutena uudelleen.

Kaikki Luonnonsuojelun toimenpiteet 2021–2030-ohjelman raportit löytyvät kaupungin verkkosivulta <https://www.espoo.fi/fi/luonnonsuojelun-toimenpiteet-2021-2030>.

Ekologisen verkoston nykytilaselvitys

Ekologisen verkoston nykytilaselvityksen tuloksia tarkastellaan koko LuonTo-toimenpideohjelman puolivälissä (2025–2026) ja lopussa, sillä muutokset ekologisessa verkostossa näkyvät yleensä pidemmällä aikavälillä. Ekologinen verkosto on laaja kokonaisuus ja käsite, jonka mittaaminen ei ole yksiselitteistä. Verkosto ja sen kehittyminen on hyvin riippuvainen maankäytön muutoksista, johon vaikuttavat mm. monimuotoisuuden edistämisen käytännöt sekä toimenpideohjelman kohteiden huomioiminen kaavoituksessa ja pitkän aikavälin muutokset metsäverkostossa.

Luonnon arvokeskittymien, ydinalueiden ja niiden ekologisten yhteyksien selvittäminen ja säilyttäminen kehittyvässä kaupunkirakenteessa on elintärkeää, jotta voidaan turvata luonnon monimuotoisuus ja toimivat ekosysteemit. Metsät ja suot muodostavat laajimmat kokonaisuudet Espoon ekologisesta verkostosta, niiden nyrhminen pienemmäksi heikentää selvästi kokonaisuutta. Selvityksen mukaan Espoossa oli yli 5 hehtaarin yhtenäisiä metsäalueita noin 165 km², joka vastaa lähes 52 prosenttia Espoon maapinta-alasta. Ekologisen verkoston, yhtenäisten metsäalueiden sekä suojelualueiden ulkopuolisten tunnettujen arvokohteiden laatua ja toimivuutta turvataan jatkuvana työnä kaupungilla. Tämä tapahtuu esimerkiksi toteuttamalla LuonTo-ohjelmassa tunnistettuja käytäntöjä.

Käytäntöjen seuraaminen

Espoon käytännöt luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi -osion seuranta toteutetaan koko LuonTo-toimenpideohjelman puolivälissä (2025–2026) ja sen lopussa. Toteutettuja käytäntöjä ja uusien käytäntöjen käyttöönottoa tai toimeenpanoa on mielekkäämpää mitata harvemmin kuin kerran vuodessa, sillä niiden tulosten näkyminen vie aikaa ja vuosi on siihen lyhyt aika. Esitetyissä käytännöissä on mukana sekä jo käytössä olevia että täysin uusia käytäntöjä; osa käytännöistä on melko yleispiirteisiä ja osa yksityiskohtaisempia. Luonnon monimuotoisuutta edistävät käytännöt ja toimintamallit sekä niiden kehittyminen ovat riippuvaisia, suoraan tai välillisesti, mm. monista ohjelmista, suunnitelmista, strategioista ja linjauksista Espoossa.

Käytännöt on jaoteltu luontotyyppikokonaisuuksittain. Lisäksi on huomioitu monia erityispiirteitä omaavat reunavyöhykkeet ja rakennetummat viher- siniverkoston alueet puistoista hulevesialtaisiin ja päiväkodin pihoista viherkattoihin. Kutakin luontotyyppikokonaisuutta koskevat käytännöt on jaoteltu nykyisiin sekä uusiin tai kehitettäviin käytäntöihin. Nykyiset käytännöt ovat käytössä olevia toimia, joita toteutetaan säännönmukaisesti ja jatkuvasti kaupungin työssä. Uudet tai kehitettävät käytännöt ovat vasta

aloitettuja tai kokeiluun otettuja toimia, tai käytäntöjä, joita on tavoitteena kehittää jatkossa.

Käytäntöjä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi on LuonTo-ohjelmassa yhteensä 97 kappaletta. Niistä 66 on olemassa olevia käytäntöjä ja 31 on uusia tai kehitettäviä käytäntöjä. Eniten nykyisiä oli vesialueille (16) ja metsille ja soille (14). Uusia tai kehitettäviä käytäntöjä on eniten rakennetuille ympäristöille (9) ja metsille ja soille (8). Nykyisiä käytäntöjä toteutetaan jatkuvasti. Uusia käytäntöjä kehitetään ja otetaan myös käyttöön jatkuvasti virkatyössä. Nykyisten käytäntöjen toteutuminen näkyy välillisesti myös esimerkiksi toimenpideohjelman kohteiden hoidossa.

Toimenpideohjelman kohteet

Luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelman 2021–2030 kohteiden toteutumista ja turvaamista seurataan vuosittain. Toimenpideohjelman kohteet luokiteltiin kahdeksaan luokkaan, joille kaikille on esitetty tarkempi määritelmä, sekä suositukset maankäytön suunnittelulle, alueiden hoidolle ja ylläpidolle sekä virkistyskäytön ohjaamiseen. Ohjelmatyö jaettiin kahteen osioon, toimenpideohjelmaan sekä selvitysosioon. Toimenpideohjelmaan sisältyvät uusiksi luonnonsuojelualueiksi esitettävät kohteet sekä kaupungin merkittävimmät luonto- ja virkistysarvoja yhdistävien alueiden sijainnit yleispiirteisesti. Selvitysosioon kuuluvat kaikki muut työssä luontoarvojen kannalta keskeisiksi todetut alueet.

LUOKKA	Selitys	Osio
Luonnonsuojelualueet	Kaupungin luonnonsuojelualueeksi esitettävät	Toimenpideohjelma
Luonnonarvopuistot	Virkistys- ja luontoarvoja yhdistävät keskeiset kokonaisuudet.	Toimenpideohjelma
Maakunnalliset arvokohteet	Luontoarvojen kannalta keskeiset alueet	Selvitysosio
Paikalliset arvokohteet	Luontoarvojen kannalta keskeiset alueet	Selvitysosio
Ekoyhteys- ja tukialueet	Luontoarvojen kannalta keskeiset alueet	Selvitysosio
Hoitotoimin turvattavat kohteet	Kaupungin hoitokohteet	Selvitysosio
Kohteet, joille esitetään vapaaehtoisia suojelutoimia	Muiden maaomistajien suojelun arvoiset kohteet	Selvitysosio
Kohteet, joille esitetään vapaaehtoisia hoitotoimia	Muiden maaomistajien hoitosuosituskohteet	Selvitysosio

[Espoon luonnon monimuotoisuuden toimenpideohjelma ja selvitys -raportin liitteessä 3 \(Perustettavien kohteiden aikataulu\)](#) on aikataulu, jossa on arvioitu toteuttamisajankohta perustettaville luonnonsuojelualueille sekä luonnonarvopuistoille. Selvitysosian kohteiden turvaaminen tapahtuu pääosin kaavoituksen ja hoitotoimien kautta. Kohteiden turvaaminen on riippuvainen monista seikoista kuten kaavoituksesta, maanomistuksesta ja kaupungin päättäjien sekä virkamiesten valinnoista.

Uusien suojelualueiden edistämisen aikataulu

Toimenpideohjelmaan sisältyvät kaupungin omistamilla alueilla sijaitsevat uusiksi luonnonsuojelualueiksi osoitettavat alueet. Luonnonsuojelualueeksi esitettäviä kohteita on yhteensä 26 kappaletta ja niiden alustavien rajausten mukainen yhteenlaskettu pinta-ala oli 392 hehtaaria.

Vuonna 2022 uusiksi luonnonsuojelualueiksi ehdotetaan kolmea Espoon kaupungin mailla sijaitsevaa arvokasta luontokohdetta: Perusmäen kaupunginosan eteläpuolella sijaitsevia metsäisiä alueita (Liselottin

luonnonsuojelualue ja Niipperinpellon rinnelehdon luonnonsuojelualue) ja Espoon ja Kirkkonummen rajalla sijaitsevaa keidassuota (Soidensuon luonnonsuojelualue). Liselott ja Niipperinpellon rinnelehto olivat alkuperäisen aikataulun mukaan perustettavissa aikavälillä 2021–2023 ja Soidensuo 2024–2025. Mikäli kaikki kolme saadaan suojeltua, kasvaa Espoon suojeltu pinta-ala 9,7 hehtaarilla.

Liselott oli määräaikainen yksityinen suojelualue, joka oli rauhoitettu maanomistajan ja Uudenmaan ELY-keskuksen välisellä sopimuksella kymmeneksi vuodeksi. Rauhoituspäätös purkautui 28.2.2021. Uusi suojelurajausehdotus on hieman laajempi kuin Liselottin määräaikaisen luonnonsuojelualueen (MRA206142) rajausta, joka oli myös toimenpideohjelman alkuperäinen rajausta (1,6 ha). Uusi rajausta sisältää laajemmin eteläosan arvokasta tervaleppäkorpea. Ehdotettava uusi aluerajausta on kooltaan 2,38 ha.

Niipperinpellon rinnelehdon 2022 esitettävä suojelualue on kooltaan 1,39 ha. Rajausehdotus poikkeaa hieman toimenpideohjelman alkuperäisestä rajausehdotuksesta, mutta pinta-ala on lähes sama. Uudessa rajauksessa on otettu huomioon pellon sijainti ja muutettu suojelualueen raja kulkemaan pellon vierestä.

Soidensuo on pääosin Kirkkonummella sijaitseva 35 hehtaarin laajuinen keidassuo, jonka 2022 rauhoitettavaksi esitettävä itäisin osa ulottuu Espoon kaupungin puolelle. Ehdotettava suojelualue on kooltaan noin 6 ha ja se noudattaa toimenpideohjelman rajausta. Espoon Soidensuo muodostaa Kirkkonummen puoleisen suon kanssa maakunnallisesti tärkeän kokonaisuuden ja ekologisen yhteyden.

Luonnonarvopuistojen edistämisen tilanne

Luonnonarvopuistoja esitetään neljä (4) kappaletta, yhteensä 1094 ha: Finnoonlahti (lintuvesikohde ympäristöineen), Pitkäjärven luonnonarvopuisto (järviluontoa ja ranta-alueita), Kirkkojärvi - Gloms (puistoja, tulva-alueita ja virtavesiä), Keskuspuisto (metsien ja peltojen kokonaisuus).

Ne ovat Espoon edustavimpia tiiviimmän asutuksen keskellä sijaitsevia merkittäviä luonto- ja virkistysaluekokonaisuuksia, joiden alueella on luonnontilaisten osien lisäksi monipuolisesti hoidettuja niittyjä, puistomaisia osuuksia, peltoja ja/tai virkistysrakenteita, poikkeustapauksissa myös yksittäisiä rakennuksia ja liikenneväyliä. Luonnonarvopuistoille valmistellaan rajaukset ja soveltuvat toiminnot maankäytön suunnittelun yhteydessä ja perustettavien luonnonarvopuistojen ja niiden alueiden kehittäminen suunnitellaan kaupunkisuunnittelun, kaupunkitekniikan keskuksen ja ympäristönsuojelun yhteistyönä.

Luonnonarvopuistojen tilanne etenee kaavoituksen mukaan ja niiden edistämiseksi tehdään jatkuvasti työtä. Vuosina 2021–2022 käsiteltiin erityisesti Finnoonlahden luonnonarvopuiston mahdollisuuksia, sillä sen alueen yleiskaavoitus eteni. Vuoden 2022 lopussa ei ollut vielä perustettu yhtään luonnonarvopuistoa.

Toimenpideohjelman selvitysosien kohteiden turvaamisen toteutuminen

Selvitysosioon kuuluvat ohjelmatyössä tarkastellut, luontoarvoiltaan keskeisiksi todetut kohteet luokissa 3–8. Nämä esitetään turvattavaksi

kaupungin omassa suunnittelussa ja toiminnassa. Kohteiden luontoarvot voidaan turvata kaavoituksen keinoin ja niitä on tavoitteena ylläpitää ja hoitaa ja niiden virkistyskäyttöä kehittää luonnon monimuotoisuutta turvaavalla ja edistävällä tavalla, kunkin luokan tarkempien määrittelyjen ja suositusten mukaisesti.

Kaikki kaavoituksen keinoin turvattavat kohteet etenevät kaavoituksen tahdin mukaan. Kaupungin mailla sijaitsevia kohteita hoidetaan luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien mukaan, joissa on huomioitu arvokohteiden ominaispiirteet. Luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmissa on määritelty hoidon aikataulu.

Luokat 3–5 ovat luontoarvoiltaan keskeisiä alueita, jotka on jaoteltu arvoperusteisesti maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaisiin kohteisiin, sekä muita luontoalueita tukeviin ekoyhteys- ja tukialueisiin. Luokka 6 sisältää säännöllisiä hoitotoimia säilyäkseen vaativat kohteet, kuten perinneympäristöt.

Luokissa 7 ja 8 esitetään ohjelmatyössä todettuja, muiden maanomistajien kuin kaupungin omistuksessa olevia alueita, jotka joko soveltuvat suojelukohteiksi (luokka 7) tai niillä on merkittäviä, hoitotoimin ylläpidettäviä luontoarvoja (luokka 8).

Maakunnalliset arvokohteet, paikalliset arvokohteet sekä ekoyhteys- ja tukialueet

Luontoarvojen kannalta keskeiset alueet eli selvitysosion luokat 3–5 ovat maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaat kohteet sekä muita luontoalueita tukevat ekoyhteys- ja tukialueisiin.

Maakunnallisia arvokohteita on yhteensä 16 kappaletta, yhteensä noin 686 hehtaaria. Niiden kaavoitustilanne ei ole muuttunut ja kaikki kohteet sijaitsevat yleiskaavoitetulla alueella. Kuudella kohteista on osittain tai kokonaan asemakaava voimassa. Suurin osa maakunnallisten arvokohteiden kaavamerkinnoistä koskee luonnonsuojelua (SL) ja virkistystä (V). Kohteiden asemakaava ja yleiskaavamerkinnot ovat vuoden 2022 seurannan aikaan samat kuin ohjelmatyön aloituksen aikaan, vaikka Espoon pohjois- ja keskiosien yleiskaava hyväksyttiin osittain kaupunginvaltuustossa loppuvuodesta 2021. Kaupungin mailla sijaitsevia kohteita hoidetaan luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien mukaan, joissa on huomioitu arvokohteiden ominaispiirteet.

Paikallisia arvokohteita 41 kappaletta, yhteispinta-alaltaan n. 319 hehtaaria. Kaikki kohteet sijaitsevat yleiskaavoitetulla alueella. Kahdeksan kohdetta on kokonaan asemakaavoitetulla alueella, muutama kohde sijaitsee osittain asemakaavan alueella. Asemakaavamerkinnot ovat puisto- tai viheralueita koskevia (V, VP, P jne.). Yleiskaavamerkinnot ovat suurimmalta osin virkistysalueita koskevia (V), viisi kohdetta on suojelualueeksi (SL) rajattu voimassa olevassa yleiskaavassa. Osittaisia yleiskaavamerkintöjä kohteiden alueella on myös vesialueelta (W), maa- ja metsätalousalueelta (M), avoimen maisematilan elinkeinoalueelta (AME), asutusalueelta (A) ja loma-asuntoalueelta (RA). Kohteiden asemakaava ja yleiskaavamerkinnot ovat vuoden 2022 seurannan aikaan samat kuin ohjelmatyön aloituksen aikaan. Kaupungin mailla sijaitsevia kohteita hoidetaan luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien mukaan, joissa on huomioitu arvokohteiden ominaispiirteet.

Ekoyhteys- ja tukialueita on 8 kappaletta ja niiden yhteispinta-ala on lähes 240 hehtaaria. Ne kaikki sijaitsevat yleiskaavoitetulla alueella ja niiden kaavamerkinnyt koskevat lähes kokonaan virkistystoimintaa ja ulkoilua (V) ja osittain maa- ja metsätaloustoimintaa (M) tai luonnonsuojelua (SL). Kohteiden kaavoitustilanne tai kaavamerkinnyt ovat vuoden 2022 seurannan aikaan samat kuin ohjelmatyön aloituksen aikaan.

Kaupungin hoitokohteiden turvaaminen

Hoitotoimin turvattavat kohteet kaupungin mailla muodostavat luokan 6 eli säännöllisiä hoitotoimia säilyäkseen vaativat kohteet, kuten perinneympäristöt. Kohteita on ohjelmassa yhteensä 19 kappaletta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 16,7 ha.

Ympäristönsuojelun ympäristönhoitajat hoitivat kesällä 2022 seitsemää (7) toimenpideohjelman kohdetta. Pinta-alalta se tarkoittaa noin kahta hehtaaria. Kymmenen (10) kohteista on kaupungin luonnonhoitoyksikön luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmissa ja niitä hoidetaan kohteiden ominaisuuksien vaatimalla tavalla. Esimerkiksi vanhan maatalouden perua olevien perinneympäristöjen monimuotoista kasvi- ja hyönteislajistoa ylläpidetään estämällä umpeenkasvu ja metsittyminen. Kaupungin luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmissa olevien kohteiden pinta-ala on noin 14 hehtaaria eli reilusti yli 80 prosenttia kaikista toimenpideohjelman hoitokohteista.

Kohteiden hoito on jatkuvaa toimintaa. Kaupungin mailla sijaitsevia kohteita hoidetaan luonnon- ja maisemanhoitosuunnitelmien mukaan, joissa on huomioitu arvokohteiden ominaispiirteet.

Muiden maanomistajien kohteet

Muiden maanomistajien kohteet ovat muiden kuin Espoon kaupungin omistuksessa olevia alueita, jotka joko soveltuvat suojelukohteiksi tai niillä on merkittäviä, hoitotoimin ylläpidettäviä luontoarvoja. Näiden kohteiden ja niille esitettyjen toimien toteuttaminen on täysin vapaaehtoista ja riippuu maanomistajan päätöksestä. Kaupungin keinovalikoimassa on lähinnä suositella soveltuvia vapaaehtoisia toimia kohteiden turvaamiseksi, haluttaessa avustaa ja neuvoa asiassa, sekä kertoa mm. rahoitusmahdollisuuksista.

Muiden maanomistajien kohteita, joille esitetään suojelutoimia, on LuonTo-työssä esitetty 30 kappaletta ja kohteita, joille esitetään hoitotoimia 8 kappaletta.

Vuonna 2021 on perustettu yksityisten mailla sijaitseva luonnonsuojelualue Nuuksion Kotosuon luonnonsuojelualue (YSA250611) täysin yksityisen maanomistajan toimesta. Rauhoitettu alue muodostuu Espoon Vanhan-Nuuksion ja Nupurin rajalla sijaitsevasta Kotosuosta ja Härklampibergetistä. Kotosuo (tunnettu myös Kotasuona ja Kotalammensuona) on suurimmaksi osaksi luonnontilainen keidassuo. Kohde on toimenpideohjelmassa nimellä Kotalammensuo (kohdenro. 25), jonka alustava pinta-ala oli 22,6 hehtaaria. Perustetun Nuuksion Kotosuon luonnonsuojelualueen (YSA250611) lopullinen pinta-ala on 20,6 hehtaaria.

Liitteet

Oheismateriaali

Tiedoksi